

## WOJCIECH DZIEMIANOWICZ

Uniwersytet Warszawski

### 8.3. Pasywność a postawa przedsiębiorców

W analizowanych gminach działają zarówno drobni rzemieślnicy, jak i właściciele dużych firm, a także – i to w dużym stopniu – rolnicy. Analizą nie są objęci przedstawiciele instytucji otoczenia biznesu, które w większości przypadków są przedsiębiorstwami (np. lokalne oddziały banków), ponieważ ich działalność omówiona jest w poprzednim podrozdziale.

W założeniach przedsiębiorcy powinni wywierać pozytywną presję na działania władz lokalnych. Tak jak zdania mieszkańców, tak i opinie przedsiębiorców są ważnym źródłem informacji dla władz samorządowych, szczególnie w zakresie problematyki gospodarczej. Istotnym problemem jest jednak ułożenie relacji opartych na wzajemnym zrozumieniu i wspieraniu w osiągnięciu celów.

Problematyka wpływu postaw przedsiębiorców lokalnych na władze lokalne zostanie omówiona w dwóch grupach tematycznych:

- charakterystyka przedsiębiorczości lokalnej;
- relacje władze lokalne – przedsiębiorcy w kontekście wywierania wpływu na mobilizację samorządów lokalnych.

### 8.3.1. Przedsiębiorczość w badanych gminach

Badane gminy charakteryzują się zróżnicowanym poziomem przedsiębiorczości, choć ogólnie można stwierdzić, że jest on niski (tab. 45). Przemawiają za tym:

- Wskaźnik nasycenia przedsiębiorstwami przyjmuje wysokie wartości tylko w jednej gminie miejsko-wiejskiej, w jeszcze jednej przekracza nieco średnią dla tego typu

Tabela 45

Cechy gospodarki badanych gmin

| Wyszczególnienie                                               | Gminy miejsko-wiejskie |           |                      | Gminy wiejskie |           |             |
|----------------------------------------------------------------|------------------------|-----------|----------------------|----------------|-----------|-------------|
|                                                                | MW1                    | MW2       | MW3                  | GW1            | GW2       | GW3         |
| Liczba przedsiębiorstw na 1000 mieszkańców (2005)*             | +                      | –         | ++                   | –              | --        | –           |
| Dynamika liczby przedsiębiorstw na 1000 mieszkańców 2001-2005* | 0                      | --        | +                    | 0              | –         | +           |
| Firmy z udziałem zagranicznym (2005)*                          | –                      | +++       | +++                  | +              | brak      | +++         |
| Udział pracujących w rolnictwie                                | 0,1                    | 6,5       | 3,2                  | 12,9           | 1,3       | 2,1         |
| Udział pracujących w przemyśle                                 | 13,8                   | 25,4      | 54,6                 | 56,0           | 18,8      | 67,7        |
| Udział pracujących w usługach rynkowych                        | 39,2                   | 37,1      | 24,1                 | 9,0            | 20,1      | 7,9         |
| Udział pracujących w usługach nierynkowych                     | 46,9                   | 31,0      | 18,1                 | 22,2           | 59,7      | 22,3        |
| Upadłe przedsiębiorstwa państwowe                              | b.d.                   | tak       | nie                  | tak            | nie       | nie         |
| Branża znaczących przedsiębiorstw                              | uzdrowskowa            | rolnictwo | spożywcza, turystyka | rolnictwo      | rolnictwo | handel (GS) |
| Nowocześni rolnicy                                             | brak                   | kilku     | kilku                | jeden          | jeden     | kilku       |

\* w stosunku do średniej dla małych miast (dla gmin miejsko-wiejskich) i w stosunku dla gmin wiejskich (w przypadku drugiej grupy gmin).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań (tab. 45-46).

jednostek. W pozostałych gminach odnotowujemy znacznie mniej korzystne nasycenie firmami, niezależnie od statusu administracyjnego. Szczególnie słaba sytuacja występuje w jednej z badanych gmin wiejskich. Należy dodać, że w dwóch gminach widoczne są skutki transformacji gospodarczej w postaci upadłych przedsiębiorstw państwowych.

- Dynamika zmian wskaźnika nasycenia przedsiębiorstwami pokazuje, że ogólnie mamy do czynienia z gminami stagnującymi, przy czym w jednej z nich zmiany w zakresie przedsiębiorczości przebiegają wyraźnie w złym kierunku.

Mimo tej ogólnej oceny, zaskakujące wydaje się być duże zainteresowanie inwestorów zagranicznych omawianymi gminami. Trzy z nich osiągają wysokie wskaźniki nasycenia kapitałem zagranicznym, choć jego aktywność wydaje się mieć różne przyczyny. W dwóch przypadkach duże znaczenie ma bliskość aglomeracji, w trzecim – aktywność drobnych inwestorów zagranicznych (głównie z Niemiec), którzy szczególnie aktywni byli na początku lat 90.

Też o dużych różnicach w charakterze gospodarki badanych gmin potwierdzają również dane na temat struktury pracujących oraz podstawowych branż. Dwie gminy mają na swoim terenie upadłe przedsiębiorstwa państwowe, które nie znalazły nabywców, a ich obecny stan odstrasza swoim widokiem. Dość znamienne jest, że w prawie wszystkich gminach, z wyjątkiem MW1, znajdują się rolnicy, których można określić mianem nowoczesnych. Niestety są to wyjątki w szerszym gronie tej grupy społecznej.

### 8.3.2. Relacje przedsiębiorcy – władze lokalne

Przeprowadzone wywiady zarówno z przedstawicielami firm, ich organizacji, przedstawicielami rolników i instytucji otoczenia biznesu pozwalają sformułować następujące wnioski dotyczące relacji przedsiębiorcy – władze lokalne (tab. 46):

- Rolnicy są bardzo słabo aktywni w pozyskiwaniu środków z UE. Najbardziej oczywista aktywność występuje w zakresie dopłat do gospodarstw rolnych, zaś starania o unowocześnienie produkcji lub zakupy inwestycyjne są nielicznymi wyjątkami. Szczególna sytuacja panuje w jednej z gmin, w której gospodarstwa są zbyt małe, aby rolnicy uznawali, że warto podejmować trud i starać się o środki z UE.
- Współpraca na linii rolnicy – władze lokalne, mimo rolniczego charakteru części badanych gmin jest na bardzo słabym poziomie. W dwóch gminach działania władz można wpisać w nurt kampanii przedwyborczych (spotykana opinia, że przez całą kadencję burmistrz z miasta nie miał czasu przyjechać do wsi, a w roku wyborczym nie stanowi to żadnego problemu). Niepokojące jest to, że część rolników brak współpracy ocenia jako stan normalny. Bogaci i przedsiębiorczy rolnicy pomocy ze strony gminy nie potrzebują, jakkolwiek część rolników nie wierzy w moc sprawczą wójta lub burmistrza. Obraz braku wzajemnej współpracy uzupełnia twierdzenie kilku rolników, że właśnie taką współpracą można nazwać dyżury doradcy z pobliskiego ODR, odbywające się w urzędzie gminy. Mimo to, wydaje się, że dwie formy

## Relacje przedsiębiorcy – władze lokalne

| Wyszczególnienie                     | Gminy miejsko-wiejskie            |               |                                  | Gminy wiejskie                |                             |                                     |
|--------------------------------------|-----------------------------------|---------------|----------------------------------|-------------------------------|-----------------------------|-------------------------------------|
|                                      | MW1                               | MW2           | MW3                              | GW1                           | GW2                         | GW3                                 |
|                                      | Rolnicy                           |               |                                  |                               |                             |                                     |
| Aktywność w zabieganiu o środki z UE | słaba, mało rolników              | słaba         | słaba, głównie przy dopłatach    | słaba, głównie przy dopłatach | słaba, zbyt mali na dopłaty | słaba                               |
| Współpraca z władzami lokalnymi      | bardzo rzadka                     | bardzo rzadka | „przedwyborcza”, narzekania      | bardzo rzadka, wpływ wyborów  | brak                        | dość częsta (spółdzielnia rolnicza) |
|                                      | Przedsiębiorcy                    |               |                                  |                               |                             |                                     |
| Samoorganizacja przedsiębiorców      | słaba, brak inicjatywy, skłócenie | brak          | słaba, brak lidera               | brak                          | brak                        | spółdzielnia rolnicza               |
| Stosunek do władz lokalnych          | obojętność                        | brak poparcia | raczej niechęć i narzekanie      | brak chęci do współpracy      | brak                        | pozytywne nastawienie               |
| Współpraca z władzami lokalnymi      | brak                              | brak          | sporadyczna (imprezy kulturalne) | brak                          | brak                        | sporadyczna (imprezy kulturalne)    |

aktywności rolników są konieczne do nieco szerszego omówienia. W gminie MW3 rolnicy wydają się być dość aktywni w niektórych wsiach. Ta aktywność jest jednak związana mniej z działalnością rolniczą, a bardziej z obywatelskim poczuciem więzi z mieszkańcami wsi. W tym przypadku istotną rolę odgrywa sołtys, który ma silny autorytet wśród mieszkańców. Jednocześnie w tej gminie wskazywane są przypadki pozostawienia rolników bez pomocy ze strony władz lokalnych (np. w przypadku konieczności kopania rowów przeciwpożarowych, gdy rolnicy indywidualnie prosili władzę o pomoc i spotkali się z odmową). Innego rodzaju współpraca na linii rolnicy – władze samorządowe występuje w GW1 i GW3. Otóż w GW1 władze lokalne w swojej polityce inwestycyjnej (głównie na skutek ogólnego porozumienia w radzie) koncentrują się na realizacji, krok po kroku, asfaltowych dojazdów do pól uprawnych. Dlatego taka forma „współpracy” spotyka się z bardzo dobrymi ocenami ze strony rolników, którzy w najmniejszym stopniu nie narzekają na władzę. Trudności GW1 są usprawiedliwiane twierdzeniem „wójt niewiele może, ale jak może, to pomoże”. Ciekawsza forma współpracy została zaobserwowana w GW3. Spokój społeczny i zadowolenie rolników uzyskane są dzięki zrzeszeniu rolników w spółdzielni, która wspierana jest m.in. przez urząd gminy. Prawdopodobnie dopóki będzie dochodziło do osiągania dobrych wyników finansowych, dopóty zadowolenie rolników będzie przejawiało się w pozytywnych komentarzach działań władz lokalnych.

- Ogólnie współpracę na linii przedsiębiorcy – władze lokalne również należy ocenić bardzo nisko. W trzech gminach nie ma żadnej organizacji zrzeszającej przedsiębiorców. W MW1 występuje słaba organizacja, która jest silnie skłócona z władzami lokalnymi. Niestety organizacja ta nie może pochwalić się inicjatywą własną. MW3 jest natomiast dobrym przykładem spadku znaczenia organizacji przedsiębiorców po śmierci jej lidera. Okazuje się, że przedsiębiorcy nie mogą spośród swojego grona wyłonić żadnej osoby, która nie tylko dalej integrowałaby środowisko, ale przede wszystkim stała się liderem realizującym określoną wizję. Współpraca przedsiębiorcy – władze lokalne, jeśli występuje, przyjmuje formę sponsoringu sporadycznych imprez o charakterze kulturalno-promocyjnym.
- W większości gmin przedsiębiorcy deklarują co najwyżej neutralność i obojętność wobec władz lokalnych. W gminie MW2 krytyka władzy lokalnej przyjmuje najostrejszą formę (jawna krytyka), gdy zarówno w MW1, jak i MW3 spotykane są głosy narzekania na postawę władz lokalnych. Jest interesujące, że nieliczni przedsiębiorcy w gminach wiejskich (z wyjątkiem spółdzielni rolniczej w GW3) wydają się być całkiem odizolowani ze swoimi problemami od tego, co realizują władze lokalne.
- Interesującym czynnikiem ograniczającym aktywność przedsiębiorców w pozyskiwaniu zewnętrznych środków jest – według wywiadów w dwóch gminach – działalność tych firm w szarej strefie. Właściciele firm boją się, że konieczność wypełniania skomplikowanych formularzy oraz późniejsze kontrole mogą być bardzo dotkliwe w porównaniu z korzyściami wynikającymi z otrzymanych funduszy.

Reasumując powyższe informacje należy stwierdzić, że podobnie, jak pasywne są władze lokalne badanych gmin, tak i przedsiębiorcy oraz rolnicy stanowią mało aktywne grupy społeczne. Jeżeli mamy do czynienia z aktywnością np. firm produkcyjnych, to dotyczy ona *stricte* aktywności ekonomicznej. Szefowie firm są przeważnie mało zainteresowani poświęcaniem swojego czasu na współpracę na rzecz gminy i próby budowania korzystnych relacji z władzami lokalnymi.